

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України
(протокол № 11 від 18 грудня 2018 р.)

Наукова записка підготовлена в межах наукового проекту «Політико-правові засади миротворчої операції на Донбасі: світовий досвід для України» в рамках цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Інтеграція Донбасу і Криму в політико-правовий і соціокультурний простір України: історичний досвід, сучасні виклики, перспективи»

Рецензенти:

Мережко О.О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права Київського національного лінгвістичного університету

Цибуленко Є.М. – доктор права, професор, старший ментор юридичного факультету Таллінського технічного університету

Гущин О.О. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правового забезпечення Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, полковник юстиції

П50 **Політико-правові засади миротворчої операції в Донбасі: світовий досвід для України:** наукове видання / Кресін О.В. (кер. авт. кол., наук. ред.), Проценко І.М., Савчук К.О., Стойко О.М. Вид. друге. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 232 с.

ISBN 978-966-916-769-9

У роботі проаналізовано міжнародно-правові аспекти миротворчості, правове регулювання миротворчої діяльності ООН, механізми її ініціювання, здійснення, фінансування, інституційні особливості ухвалення рішень ООН щодо проведення миротворчих операцій, визначено види миротворчих операцій, їх принципи, критерії, класифікацію, нормативно-правові засади співпраці ООН у цій сфері з регіональними та субрегіональними організаціями. Представлено аналіз досвіду здійснення основних видів сучасних миротворчих операцій, визначено основні чинники успішності миротворчих операцій. Здійснено міжнародно-правову характеристику ситуації на сході України і доведено, що збройне втручання Російської Федерації слід однозначно кваліфікувати як збройну агресію. Показано, що визначення РФ державою-агресором рішенням Ради Безпеки є практично нереалістичним, і можливим шляхом припинення воєнного конфлікту на Донбасі й відновлення територіальної цілісності України є розгортання міжнародної миротворчої операції. Проаналізовані можливі варіанти визначення її мандату. Встановлено, що законодавство України не враховує специфіки міжнародної миротворчої операції (правовий статус операції, порядок її участі в цивільних та господарських правовідносинах, екстра-територіальний статус її приміщень, непідлеглість членів операції юрисдикції України, а також привілеї та імунітети операції та її членів тощо). Обґрунтовані й запропоновані пропозиції щодо внесення змін і доповнень до законодавства України.

УДК 341.123

© Кресін О.В., Стойко О.М., Савчук К.О., Проценко І.М., 2018

© Інститут держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України, 2018

ISBN 978-966-916-769-9

ЗМІСТ

ВСТУП_ _ _ _ _	5
РОЗДІЛ 1	
Міжнародно-правові механізми миротворчості	
(Кресін О.В.)_ _ _ _ _	7
1.1. Правове регулювання миротворчої діяльності ООН_ _	7
1.2. Механізми ухвалення рішень ООН у сфері миротворчості_ _ _ _ _	17
1.3. Миротворча діяльність ООН_ _ _ _ _	25
1.4. Миротворчі операції_ _ _ _ _	31
1.5. Окремі види миротворчих операцій_ _ _ _ _	44
1.6. Співпраця ООН з регіональними та субрегіональними організаціями у сфері миротворчості_ _ _ _ _	59
РОЗДІЛ 2	
Досвід миротворчих операцій ООН (Стойко О.М.)_ _ _ _	66
2.1. Загальна панорама_ _ _ _ _	66
2.2. Операції з підтримання миру_ _ _ _ _	68
2.3. Миробудівництво із залученням регіональної організації: ЦАР, Чад і Дарфур_ _ _ _	74
2.4. Багатовимірні операції із запровадженням тимчасових цивільних (перехідних) адміністрацій_ _	76
2.5. Операції з примушення до миру – Сомалі та Ірак_ _	92
2.6. Блокування гуманітарної інтервенції у М'янмі Росією та Китаєм_ _ _ _ _	95
2.7. Чинники успішності миротворчих операцій_ _ _ _	97
РОЗДІЛ 3	
Міжнародно-правові аспекти визначення характеру агресії Російської Федерації в Донбасі й питання щодо проведення міжнародної миротворчої операції (Савчук К.О.)_ _ _ _ _	102

РОЗДІЛ 4

Особливості правового статусу

та діяльності міжнародної Місії з підтримання

миру і безпеки в Донбасі (Проценко І.М.)_ _ _ _ _ 128

4.1. Загальні засади_ _ _ _ _ 128

4.2. В'їзд на територію України і виїзд за її межі членів Місії, ввезення майна та товарів Місією, свобода пересування членів Місії_ _ _ _ _ 146

4.3. Особливості реалізації членами Місії права на охорону здоров'я в Україні_ _ _ _ _ 163

4.4. Привілеї та імунітети Місії та її членів_ _ _ _ _ 175

ВИСНОВКИ_ _ _ _ _ 190

ДОДАТКИ

Проект змін і доповнень до законодавства України,

які повинні бути внесені у разі здійснення

на території України міжнародної операції

з підтримання миру і безпеки_ _ _ _ _ 205

Додаток 1. Проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про порядок допуску та умов перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України»»_ _ _ _ _ 205

Додаток 2. Проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Митного кодексу України»_ _ _ _ _ 224

Додаток 3. Проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Податкового кодексу України»_ _ _ _ _ 226

ВСТУП

Агресія Російської Федерації проти України розпочалася чотири роки тому, в лютому 2014 р. з операцій спецслужб, замаскованих під народне невдоволення, а продовжилася у вигляді прямого вторгнення російських військ і найманців, організації незаконних збройних формувань та колаборантських «органів влади». Неможливість суто воєнного вирішення проблеми зважаючи на різницю військового потенціалу України та РФ, ймовірні значні людські втрати і неоднозначність позиції провідних держав світу й міжнародних організацій змушують нашу державу шукати альтернативні шляхи припинення російської агресії.

Зокрема, Україна звернулася до Організації Об'єднаних Націй з ініціативою щодо запровадження миротворчої операції в Донбасі. Цей крок вимагає всебічного політичного і правового осмислення, яке сприятиме виробленню стратегічного бачення перспектив здійснення миротворчої діяльності з метою відновлення територіальної цілісності нашої держави.

Колектив авторів цієї наукової записки, свідомий неможливості вивчення всіх аспектів цієї проблематики в такому форматі, вирішив зосередитися на кількох ключових її аспектах, що були проігноровані або поверхово представлені експертами-практиками. Зокрема, нашим першим завданням стало дослідження міжнародно-правових механізмів миротворчості: що саме його визначає, окрім загальновідомих і широко цитованих у експертному дискурсі актів, якими є механізми ухвалення рішень з таких питань в ООН, якими є форми миротворчої діяльності цієї організації, і зокрема види миротворчих операцій, на яких підставах здійснюється співпраця між ООН та іншими міжнародними організаціями у цій сфері.

Другим завданням став аналіз досвіду проведення миротворчих операцій ООН: які типи операцій залишаються актуальними, якими були особливості їх здійснення та їх наслідки за конкретних політичних та інших умов у різних країнах, якими є чинники успішності проведення миротворчої діяльності.

Третім завданням стали міжнародно-правова кваліфікація агресії Російської Федерації на сході України в її динаміці й основних проявах, аналіз розвитку елементів такої кваліфікації в актах міжнародних організацій, а також вивчення підходів до проведення міжнародної миротворчої операції в Донбасі. Нарешті, четверте завдання, яке поставили перед собою автори, є цілком унікальним, таким, що досі не було в Україні публічно актуалізоване: проаналізувати, чи готове національне законодавство до проведення миротворчої операції, які зміни слід у ньому зробити для її уможливлення – забезпечення в'їзду на територію України і виїзду за її межі членів миротворчої місії, ввезення останньою майна та товарів, свободи пересування її членів, реалізації ними права на охорону здоров'я, привілеїв та імунітетів місії та її членів.

Розв'язання цих завдань дало змогу авторам уточнити і розширити коло питань, що потребують нагального вирішення, а також запропонувати низку рекомендацій, у тому числі у формі проектів законів України.

РОЗДІЛ 1 МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ МИРОТВОРЧОСТІ

1.1. Правове регулювання миротворчої діяльності ООН

1.1.1. Основним нормативним актом ООН, у тому числі у питаннях її миротворчої діяльності, є Статут, підписаний у 1945 р. Першою зазначеною в преамбулі *Статуту ООН* метою створення цієї організації є «позбавити прийдешні покоління нещастя війни», а також проголошується об'єднання зусиль «для підтримки міжнародного миру і безпеки», використання збройних сил лише в загальних інтересах, що має забезпечуватися ухваленням принципів і встановленням методів.

Серед цілей ООН у ст. 1 першою проголошується підтримка міжнародного миру і безпеки, заради чого передбачається «вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру і придушення актів агресії, або інших порушень миру, і проводити мирними засобами, відповідно до принципів справедливості та міжнародного права, залагоджування або розв'язання міжнародних конфліктів або ситуацій, що можуть призвести до порушення миру».

Серед принципів здійснення цілей організації у Статуті ООН (ст. 2) вказується на: вирішення міждержавних спорів мирними засобами, не піддаючи загрози міжнародні мир, безпеку, справедливість; утримання держав від погрози чи застосування сили щодо територіальної недоторканності чи політичної незалежності інших держав.

Декларований у цій статті принцип невтручання ООН у внутрішні справи держав не поширюється на «дії щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії» – питання, що охоплюються Розділом VII цього Статуту. При цьому Статут ООН вказує на можливість застосування ООН «дій превентивного або примусового характеру», «примусових дій» (ст. 2, 5, 50, 53), «міжнародних примусових дій» (ст. 45) щодо окремих держав (незалежно від їх членства в ООН); усі держави-члени і навіть